

Шогио да, порынк да чин берг!

46-шо (3278) №,
2016 ий 12 ноябрь,
шуматкече.

ЯМДЕ-ЛИЙ

1933 ий 1 февраль годсек лектеш.

0+

«Марий Театр Эл» Пагален ўжына!

12 ноябрь гыч 5 декабрь марте Марий Элыште икымше гана
«МАРИЙ ТЕАТР ЭЛ» түнямбал фестиваль эрта.

Тудым Российской Федерации культуры министерствын полшымыж дene Марий Эл Республикин правительству же эртара. Тиде жапыштак Юл кундемисе музикальный театр-влак научно-практический конференцийш чумыргат.

20-30
ноябрь – Руш
театр-влакын
«Мост Дружбы»
XIII түнямбал
фестивальшт.

Г.Константинов
лүмеш
Руш академический
драме театр

Тиде фестивальш
Сербий, Казахстан,

Татарстан, Чуваший, Коми,
Башкортостан, Адыгей республикалыа, тыгак Москва
гыч театр-влак толыт.

Академический Руш
драмтеатр (Марий
Эл) жюрилан
А.Крупняковын
романже почеш
шындыме «Марш
Акпарса» драмым
аклаш луктеш.

Э.Сапаев лүмеш
Марий күгүжаныш
опер да балет театр

Шке пашажым вич:
Чуваший, Удмурт,
Мордовий республикалыа
гыч, Угарман опер да
балет – театр ончыкта.
Марий Элысе Э.Сапаев
лүмеш опер да балет театр

12-19
ноябрь –
Финн-угор театр-
влакын «Майатул»
XI түнямбал фес-
тивальшт.

Тыгай фестиваль кок
ийлан ик гана эртаралтеш.
Тений Карелий, Коми, Мордовий,
Удмурт республикалыа, Хант-Манси автомо-
ном округ да Финляндий гыч – чылаже
13 театр ушна. Курсымари драм-
театр тиде фестивальште
«Дело святое» трагикомедийм
ончыкта, М.Шкетан лүмеш
Марий национальный драме
театр зритель-влаклан
Ф.Шиллерын «Осал чоялык
да йөрөтимаш» трагедийжым
темла. Марий Элысе йоча да
самырык-влаклан театр-
рүдер З.Долгован
«Немыч вате» комедий-
же дene куандара.

1-5
декабрь –
«Зимние вечера»
опер да балет
искусство
фестиваль.

луктеш.

Ф. Легарын
«Граф Люк-
сембург» опе-
ретты жыма-
калык ончыко-

Лоте-
рей
модыши
ушно!
Түг приз –
ПЛАНШЕТ!

Корнышто түткө лий!

Лицейштына тунемше-влакын светоотражательшты уло. Шукынжо портфельшын пижыктенет. Пычкемыш годым светоотражатель волгалтеш, водительлан сигнал семын лиеш. **Йоча-влак, светоотражатель деч посна ида кошт.** **Корнышто тудо моткоч күлешан!**

Юлия АНИСИМОВА.

Морко, Коркатово.

20 ноябрьште Россияште кокымшо гана Географический диктант лиеш. Марий Элын штеде индеш вере: Марий Турек, Юрино посёлкыласе, Виловат (Курыкмай), Кужмай (Звенигово), 1-ше №-ан Морко, 1-ше №-ан Шернур, 6-шо №-ан Волжск школлаште, Юлтех университетын (Йошкар-Ола), «Дарование» школ-интернатын (Козьмодемьянск) – возаш түңалыт.

Йошкар-Оласе 61-ше номеран йочасадыште Марий Элын шочмо кечиже лүмеш пайрем эртен. Ўдыр-рвезе-влак марла, рушла, татарла мурен-куштенет. Воспитатель Лариса Леонидовна Кудрявцева чылаштым марла чын ойлаш туныкта. Республикин кечијлан поблеклалтше пайремым Таня Глушкова ден Степан Пиркин вүденет.

Марина ГЛУШКОВА.

Буверкувам поремденет

Йочасадыштына Марий Элын шочмо кечијым пайремлышна. Йоча-влак мари мурым муренет. Трук Буверкува толын да чылаштым лүдиктен. «Шонанпыл» ансамбль тудлан күштимашым, «Пеледыш» ансамбль музикальный композицийым ончыктенет. Тылеч вара Буверкува поремын.

**А.В.ОВЧИННИКОВА,
воспитатель.**

**Медведево,
Краснооктябрьский.**

Чо я -
брыште
й ўиш той
бийим
наlesh.

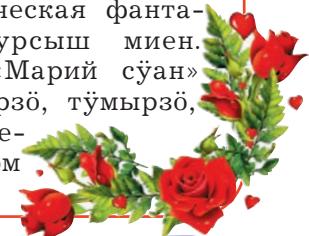

Сенымаш!

«Марий Элын сулло энергетикше Виктор Андреевич Наумов дene пырля эртарыме викторине» проектна МедиатЭК кокымшо Всероссийский конкурсын региональный этапында сенен. Марий Эл Республикасе экономике да торговлью министр Ф.Ф.Ханфеев түнг редактор Л.В.Семеновалан 9 ноябрьште грамотым күчкитен.

* * *

Редакцийнан сүретчы же Фаина Николаевна Лебедева Чебоксарынде эртаралтше «Керамическая фантазия» выставке-конкурсын миен. Шун гыч ыштыме «Марий сүан» композицийже (шүвирзö, түмырзö, гармоньчо, сүанвате-влак) I степенян диплом дene палемдалтын.

Түвыра пайрем

17 октябрь-10 ноябряште Йошкар-Олаште самырык-влакын фестивальшт эртен. Тушто республикинде ильше түрлө калык шке түвыражым, йүлажым ончыктен. Студент дene тунемше-влак квест-модышын, «Айста марла күшталтена» флемшобыш, «Этно-ола» интерактивный модмашын ушненет. Фестиваль куту концерт дene мучашлалтын.

Н.СЕМЕНОВА.

Айда куржталаш!

Физкультур урокым Юрий Николаевич Романов вўда. Урокышто ме тўрлө упражненийим ыштена, куржталана, модыш дene модына. Поснак футболым йоратена. Ўдыр ден рвезе-влак, кок командалан шелалтын, чўчкыдын танасымашым эртарена. Баскетбол дene модаш тунемына. Урок спортзалиште але школ стадионышто эрта. Мылам утларак тўнё келша: вер кумда, юж яндар – айда куржал! Эше тазалыклан пайдале.

**Марианна КУЗНЕЦОВА, Таня МАЙКОВА, 5-ше класс.
Морко, Зеленогорск.**

Спорт полшен

Лицейиште 5-ше класс гыч тунемам. Ондак йолташ-влак дene палыме. Вара тунем шуйёсё ыле: чылажат палыдыме. Уйолташ-влак дene палыме лияш спорт да. Уйолташ-влак дene палыме лияш спорт да. Физкультурур урок полшышт. Ме, рвезе-влак, футболым йоратена, ўстембал теннисла, волей-футболлам модына. Костя Матвеев дene лишил йолболла модына. Тудо классыштына эн тале футболист. Данил ЯКОВЛЕВ, 8-ше «Б» класс.

Морко, Коркатово.

Историй гыч

❖ Российиште футбол нерген икымше гана 1893 ий 13 сентябрьиште «Петербургский листок» газетыште серыме.

❖ Икымше матч Санкт-Петербургышто 1897 ий 24 октябрьиште лийин. Тунам ВОФ (футболист-влакын Василеостровский ушемышт) да

Йодыш

1928 ий 13 октябряшти кружокыштын «Спорт» Лондонышто «Арсенал» ден «Челси»

команде-влак майдане-влак номерым возыман майкым чиен лектынит.

Но ик номерым кызытат футбольист-влаклан оғытту. Могайым?

1928 ий 13 октябряшти кружокыштын «Спорт» Лондонышто «Арсенал» ден «Челси»

команде-влак майдане-влак номерым возыман майкым чиен лектынит.

Но ик номерым кызытат футбольист-влаклан оғытту. Могайым?

Одо кундем, Алнаш район, Одо школ гыч возат.

Лишил йолташем

Мыйын йолташем – Виталик. Тудо ушан да чолга рвезе. Школышто тыршен тунемеш. Иктаж-мом оғына пале гын, икте-весына деч йодына. Яра жапыште баскетболла, волейболла, футболла модына. Ме тудын дene келшен илена.

Влад СЕРГЕЕВ.

Вероника йолташ ўдырем дene Одо ялыште илена. Ик классыште тунемына, ик парт коклаште шинчена. Тудо мотор

ўдыр. Вероника физкультур урокым йёрата, волейболла, баскетболла сайын модеш. Вероника дene сай йолташ улына, икте-весылан полшена, келшен илена.

Настя ТИТОВА, 6-ше класс.

Йоратыме урокем

Физкультур – йоратыме урокем. Тудым Иван Иванович Япаров туныкта. Урокышто тўрлө упражненийим ыштена, модына, ўчашена. Вий-куатем тўрлө танасымаште тергем. Одо школнан чапшым район кўкштыштё аралем.

Ангелина АНТОНОВА, 5-ше класс.

**Оласе
мариј
йоча**

Кызыт Никита Бауман лицей пеленые сымыктыш школын духовой оркестрышты же шокта, мастерлыкшым шуараши Айвар Абидович Кашаев полша. Оркестр Марий Эл Республикиште эрталыше конкурслаште ятыр гана лауреат лиин.

шинчаончылно.

— *Йочасадыши коштмем годым почеламутым сылнын лудаш мариј йылымын туныктышо Валентина Николаевна Ларкина туныктен,* — ойла Настия.

— *Кызыт Татьяна Николаевна Гребнева умылтара, ой-канашым пуа. Тудат мариј йылымын туныктышо. Нунылан күгү таум ойлем.*

Лу ияшыже годым ўдыр музык лиимеке, түнә деке ли-

РОДО-ТУКЫМ ЭН ШЕРГЕ

Никита изиж годым ачаж почеш гармоным темдыштын, фортепианом кын книга перкален. Парт Ешыше коклашке шичмеке, И.С.Палантай лүмеш түвьра да сымыктыш колледж пеленые сымыктыш музикальный школын шиялтыш дene шокташ тунемын. Но рвезин чонжым виян йўкан труба савырен. Сандене Бауман лицей пеленые сымыктыш школын куснен. Икымше туныктышыжо Владимир Викторович Петров тудлан духовой семўзгар-влак коклаште трубан ойыртемалтше йўкан улмыжым рашиб умылтарен моштен.

— *Труба дene шокташ күштылго, тушто улыжат кум ното веле манын ончыч шоненам,* — ойла Никита. — Но тыге оғыл улмаш. Тиде семўзгар дene шокташлан көргө вий да виян шўлыш кўлым.

Каласыман, рвезин кочажат Александр Павлович Пчёлкин баян, гармонь, кларнет дene шоктен моштен. Армийште трубам кидыш налашыже логалын.

Настия ден Никита Пчёлкинмыйт тўрлө калықын икшывышт коклаште илат гынат, Морко мландеш вожым колтышо тукым тыйч улмыштым эреак ушыштышт кучат. Коча-кова, ача-ава деч куснен толшо усталыкым умбакыже шуят.

**Йошкар-
Олаште илыше
Пчёлкинмыйт еш дене лиш-
кырак палыме**

Оласе илыше Пчёлкинмыйт еш дене лиш-кырак палыме

Настя изиж годсек почеламутым сылнын лудаш йёратса. Вич ияшыже годым В.Колумбын «Йўд күшто или?» почеламутшо дene «Колумб лудмаш» оласе конкурсышто икымше гана танасен, кумшо верым налын. Тылеч вара кажне конкурсышто мастерлыкшым терга. Тудлан Валентин Колумбын поэзийже лишил. Молан, шонеда?

— *Уста поэт — мыйын чузаем,* — умылтара Настия.

— *Кочам* Павел Никифорович Декин ден Валентин Колумб изашолякын эргышт ултит. Чапланыше тукымем дene мый моткоч кугешнем.

Оласе мариј ўдыр вашлиймина годым пеш кўёргё портфолиожым ончыктыш. Кажне сенымашыже —

шемын. Ондак Людмила Владимира Соловьева, вара Светлана Альбертовна Яндукова деке вокалыш коштын. Кокаже поэтессе Татьяна Иванова-Пчёлкинан лўмгечыжлан пёлеклалтше пайрем касыште «Ах, гармонь» муро дene икымше гана сценыш лектын. Тиде кок ий ончыч лиийн. Никита труба, ачаже баян дene шоктенит, Настия мурен.

— *Кокам тыгай чапле пёлеклан моткоч куанен ыле,* — ойла ўдыр.

Марий Эл радион шукерте оғыл увертарыме «Эр чолпан» конкурсышко Настия лач ты муро дene ушнен.

Л.ГРИГОРЬЕВА.

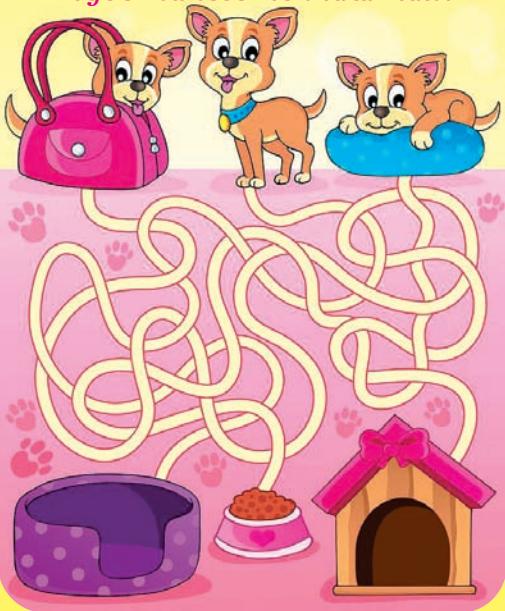
Английысе почтылаште
ильтыше пырыс-влаклан
ожнысек
пашадарым түлат. Молан?

Модышем

Пырысем колым
кочкаш йөрата.
Школ гыч толамат,
мый тудым ниялтем,
вара пукшем. Тудын
кугу пылышан
игыже уло. Игыж
дene эре модам.

Максим
АЛЕКСАНДРОВ,
2-шо класс.
Волжский, Сотнур.

Кудо пинеге кочкаш кая?

Пушок ден Лайка

Мемнан Пушок пырыс да Лайка пий улыт. Пушок
пеш онай, шемалге түсән, модаший бератыше. Мыйым
школыш ужата да вашлиш. Уремыш лекмекыже,
Лайка дене модеш. Пий оқ сырье,
пырыс почеш коштеш. Коклан
пырля малат. Изи йолта-
шем-влакым йөрәтим, коч-
каш пукшем.

Алёна АЛЕКСЕЕВА.
Волжский, Сотнур.

Мылам
пинегым (сним-
киште) пöлекленит.
Тудым чот йөрәтим, пук-
шем, модам. Тудо, тауштен,
мыйым нулалеш.

Настя ЯКОВЛЕВА.
Татарстан,
Менделеевск,
Элнет.

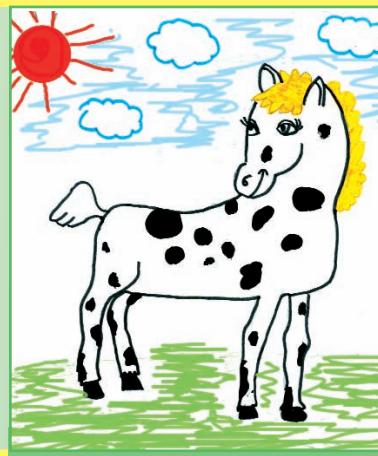
Пырыс
пүтүр -
налт во-
зеш гын,
йүштө
толеш.

Калык
пale.

Имне - түн эңертыш

Ожно имне кресаныкын түн
эңертышы же лийин. Имныдыме
мари пеш орланен. Кызыт яллаш-
те имным ончышо шагал. А мемнан
Манька лўман имнына уло. Тудо
ачамын мутшым колыштеш, ойжым
умыла. Мыят Манькам пукшем,
йүктем. Тудо мый декемат тунем
шуын. Южгунам Изи Кулеялыш
кочам деке кудал колтем.

Маша ДМИТРИЕВА.
Морко, Коркаторо.

Полина ЛАТУХИНАН
сүретше.
Советский, Юрша.

Эн
шуко пырысым
США-се ешлаште
ашнат.

Даша СЕМЁНОВАН
сүретше.

Евгения АНДРЕЕВА, 3-шо класс.
Волжский, Қугу Корамас.

Колызо

Мемнан Малыш
пийна уло. Тудо
машинам поктен опта.
Ме коктын модына.
Кенежым пырля колым
кучаши, шыжым
понгым погаш кош-
тынна. Малыш йүш-
тылаш йөрата. Юж-
гунам тудым пöртыш-
кат пуртим. Писын
пукшем да мёнгеш
луктын колтем.

йўр йўреш. Тудо, зонтикам да сумкам налын, школа вельиш ошкыльо. Площадкым савырен тольо, но тетрадым ыш верешт. Вуйжым сакен, школа пёлемыш пурыш, ўстелже воктек лишеме. А тушто йомшо тетрадьше кия! Ленук тудым изи кидышкыже нале да шыман онжо пелен ондале.

**Ксения БУТЕНИНА.
Морко, Энерсола.**

Кузе Книга ден Компьютер үчашеный

Иленыт улмаш Книга ден Компьютер. Книга йодеш:

— Компьютер иолташ, кузе шонет, мемнан кокла гыч кё айдемылан эн кўлешан?

Компьютер вигак вашешта:

— Мый эн кўлешан улам! Мыйым айдеме чўкта да мо кўлешым тунамак муз. Шона — вес элыш миен толеш, шона — йот йылме гыч шоцмо йылмышкыже кўлеш мут-влакым кусара, шона — каваш кўзен вола, шона — сўретла, модеш, лудеш...

— Ой, ой, сита! Чарне! — манешат, Книга розетке гыч шнурым шупшилеш. — Аха! Умшаже петырныш! Теве кузе кўлеш улмаш!

Изиш лиешат, Компьютерым уэш чўкта:

— Ну, ынде кузе шонет, кё мемнан кокла гыч эн кўлешан?

А Компьютер шкенжынымак тўя:

— Манымыс, мый!

— Тый, шижамат, нимом шыч умыло, — воштыл колта Книга. — Электротул уке гын, тыйже вет пишик, укеат улат! А мыйым айдеме кидышкыже куча, тутло чия пушемым ўпшинчеш, лаштыклэн-лаштыклэн лудеш, чила вере миен толын кертеш. Адакше мый тый дечет ончиш шоцинам!

Тыге Книга эн кўлешан улмыхым ўшандарен сена.

**Т.В.СЕМЕНОВА,
библиотекарь.
Волжский, Пётъял.**

Изи Ленукын тетрадьше

Изи Ленук икымше классыште тунемеш. Аваже тудлан чапле сумкам, пеналым, карандашым, ручкам, тетрадым налын пуэн. Ленук школыш куанен коштеш. Икана кийыше книга-влак коклаште вучыдымын тетрадьше йомо. Изи ўдир сумкаштыже, ўстембалне кычале, но нигуштат ыш верешт — шортынат колтыш. Тетрадьшым шоненак малаш возо.

Йўдым Ленуклан омо кончыш: тетрадьше школа пеленисе площадкыште кия, комжо ўмбачын вўд йога, пуйто чон йосыж дene шортеш. Ўдир тудым кидышкыже налнеже, шыматынеже, но ок керт. Кенета помыжалт кая. Уремышке ончалмек, чонжылан эшшат чот йёсо лие —

**Конкурсын
пуршиш
паша-влак**

Школыш
коштмо рюк-
закыштыда могай тунемме
ўзгар уло: ручка, карандаш,
ўштыш, тетрадь да шуко молат —
чылаштымат геройиш савырен,
йомакым шонен возен колтыза.
Пёлек — «Югорно» эпос
книга. Пашадам 19
ДЕКАБРЬ марте
вучена!

Алфавит ялыште

Алфавит лўман ялыште 36 буква илен. Тыште кок урем лийин. Ик урэммыштыже чўчкидын шургымаш тарванен: буква-влак чушленыт, ызгеныт, ырленыт. Теве ик кечин **Д** ден **Т** вурседылаш тўнгалыныт.

Д буква онжым кадыртен ойлен:

— Ончал, могай мотор улам!
Тыйин гай тўкан омыл.

— Тўкем уло гын, мовара? Мыят кўлешан улам. Шонен ончо: марий орфографий мутерышти 25 страницым айлем, а тый 5 лаштыкымат темен отыл.
Эх, моктандык! Вес гана вует ўйр шоналте, мовара ойло.

Ўчашибашым ёрдыж гыч **Т** колышт шоген. Тудо пеш шонго, ойжым пералтенрак ойлен:

— Коктынат пеш мотор да кўлешан улъида. Ик ялыште 36 буква ик еш семын илыман, а те ала-молан эре шургеда.

Тыгай мут деч вара **Т** ден **Д** шыпланеныт, титакыштым шижыныт.

**Маша МИХАЙЛОВА, 8-ше класс.
Морко, Зеленогорск.**

18 ноябрь – Йүштö Кугызан шочмо кечыже КОНКУРС! КОНКУРС! КОНКУРС!

Марий Йүштö Кугыза (снимкыште) ден «Ямде лий» газет У ий конкурсым увертарат. Йодмаш:

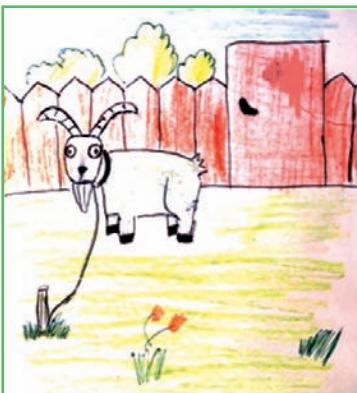
- 1.Шке кид дene кеч-могай кугытан Марий Йүштö Кугыза модышым ыштыза. влакым Марий 2.Тудым 2016 ий 19 декабрь марте Йүштö Кугыза «Ямде лий» редакцийиш колтыза. ден Лумүдýржö Лўмнерым, ийготым, школым, клас- аклаш тўнгалыт. сым ончыктыза. 3.Шкетын, еш, йол- Нунак сеныше-вла- таш але класс дene пырля ышташ клан пёлекым лиеш.

Пашада-
влакым Марий
аклаш тўнгалыт.
Нунак сеныше-вла-
клан пёлекым
кучкытат.

Ковамын казаже (комикс)

Ковам Овдасолаште ила. Тудын Меня лўман казаже уло. «Ме-е» да «ме-е» манын магырымыжлан тыгай лўмым пуэн.

Икана кенгежым Меням пеche воктек вўран-лышна. Кечывалым вўдым йўкташ шкетын ошкыльым.

«Меня, Меня!» – кычкырем. Шкеже казалан парням дene тўкым ончыкtem.

Тендан
дe чa t
комиксым
вучена!

Каза шы-
дешкиш ала-мо, тўкы-
жым ончык шуялтен,
ваштарешем тарваныш.

Мый ведрам кудалтышым, кур-
жам, шўлештам – кудивечыш
пурен кайышым, капкам петыры-
шым. Капка рож гыч ончем – каза
уке! Чыла ковамлан каласышым.

Тылеч вара ковам
Меням вўташ петы-
рыш. Ковам тудлан
ужар шудым солен
пукшиш.

Таня КУДРЯВЦЕВА,
6-шо «А» класс.
Йошкар-Ола,
1-ше номеран школ.

Индекс: Марий Элыште - 78574,
вес кундемлаште - 52713.
Тираж 1150 экз. Заказ 2829.
Формат - А-4-8.
Директор-тўн: редактор
Л.В.СЕМЕНОВА.

E-mail: yamde_lii@mari-el.ru,
yamde_lii@mail.ru
Сайтын адресше: yamde-lii.ru,
Тел. 45-25-49(факс);
45-22-82.

УЧРЕДИТЕЛЬ-ВЛАК:
Марий Эл Республика-
се культура, печать да на-
циональность паша шо-
тышто министерстве, «Ям-
де лий» газет» кугыжаныш
унитарный казенныи
предприятий.

Газетым Массовый коммуникаций
сферыше да культур наследийим ара-
лымаште законодательствим шуктен шо-
гымым эскерише Федеральный службый
Приволжский федеральный округысо уп-
правленийыштыже регистрироватльме.
Номер – ПИ №ФС 18-1999,
2005 ий 10 февральшите
пуюмо.

0+

Печатьыш пуюмо жап – 14-00,
фактически – 13-00.
Ак – кутырен келшиме
почеш.

Авторын да редакцийин шо-
намашыт тўрлö лийин кер-
тийт. Серыш-влак мёнгеш огыт
колтлт.

Газетым редакцийиште погымо да верстатлыме, «СТРИНГ» ИПФ ООО-што ямде
оригинал-макет гыч савыктыме. Типографийин адресше: 424006, Йошкар-Ола,
Строитель урем, 95.

Редакцийин да издательин
адресше: 424006, Йошкар-Ола,
ССР Вооружённый Вийын 70-ше
идалыкше урем, 20.

